

onaccorsi. At det er plejedatteren, fremgår af note 4, mens det først er på s. 34, det oplyses, at Elise Schubart besluttede sig til at adoptere Bettina, datter af kapelmesteren Adam Marcuori i Pisa (uddybende referencer findes i note 10 til Emanuela Barellais afhandling *Da Montenero a Sollerup. L'Autobiografia di Herman Schubart (1756-1832)*, I-II, 1994).

Teksten er ledsaget af mange illustrationer, hvoraf fig. 7-22 er farvegengivelser med en lidt fyldigere tekst. Omslagets billede gentages som fig. 10 med et udsnit af de to portrætter som fig. 11: Herman Schubart i profil og Elise Schubart i trekvartprofil vendt mod hinanden. Formodentlig slår det læseren, at der er stor lighed mellem fig. 5, en sort-hvid gengivelse af Thorvaldsens buste af Elise Schubart, og Pietro Benvenuti's portræt, som blot er spejlvendt i forhold til Thorvaldsens. Taget i betragtning, at Elise Schubart havde været syg i længere tid og døde det år, Benvenuti malede billedet, kan han have støttet sig til marmorbusten fra 1804, selv om Schubart aldrig fik råd til at hente den hjem, han måtte nøjes med gipsmodellen. Det nævnes ikke, men det havde dog været interessant at få be-lyst, om Benvenuti's portræt er posthumt, således som andre forfattere har antyd- det. Ser man på den charmerende skitse til billedet, fig. 31, er der meget, der ty- der på det. Tilsvarende havde det været til glæde for læserne, om litteraturen om ægteparret Schubarts virke som kunst- mæcener var blevet opdateret. Det er al- ære værd, at Bertel Thorvaldsen får en større plads blandt kunstnerne og ligele- des at citere J.M. Thiele: *Thorvaldsens Biografi*, I-II, 1852, men der er publicer- et væsentlige kommentarer, blandt an- det i Else Kai Sass: *Thorvaldsens por- trætbuster*, I-III, 1963, som kunne have sammenkædet Emanuela Barellais tekst og illustrationer smukt. Ligeledes er der

tilkommet oplysninger om den danske billedkunst i første halvdel af det 19. århundrede, siden forfatteren skrev »En fynsk kosmopolit fra det 18. århundre- de? Diplomaten og mæcenen Herman Schubart« i *Fynske Årbøger* 1984. Ikke mindst er der foretaget en udredning af den internationalt orienterede, romanti- ske skole omkring J.L. Lund og den mere nationalt orienterede, nyklassicis- tiske skole omkring C.W. Eckersberg. Ægteparret Schubarts orientering som kendere af tidens moderne kunst og de- res høje dannelsesniveau som »dilettan- ter« kan til dels aflæses af bogens illu- strationer, men en kommentar med be- læg i korrespondencen burde have sup- pleret portrættet af ægtefællerne og for- klaret forfatterens valg af netop disse udvalgte eksempler frem for andre.

Hannemarie Ragn Jensen

Inge Adriansen: *Krig og Kærlighed i 1864. Breve mellem Sønderborgs borgmesterpar Hilmar og Olufa Finsen*. (Historisk Samfund for Als og Sundeved, 1998). 216 s., 198 kr.

Det er sjældent at læse om civile men- neskers oplevelse af krig, som det er tilfældet i denne udgivne brevveksling fra krigen 1864. Brevene blev vekslet i perioden 16. marts til 22. juni 1864 mel- lem Sønderborgs borgmester 1850-64 Hilmar Finsen og hans gravide kone Olufa, der sammen med tre børn var ta- get til København i sikkerhed.

Brevene fra Olufa Finsen omhandler mest ængstelsen – også for om manden har fået møbler og sølvtøj i sikkerhed – endeløse kærlighedserklæringer og meddelelser om børnene. Om talrige vi- sitter skrives der især i den tidlige del af brevvekslingen. Og så er der rygterne dels om preusserne, dels om danske politiske begivenheder, dels om interna- tional politik, som fx 15. april: »Gari- baldi befinder sig i England efter Opfor-

dring af Napoleon for at fremskynde en Indblanding til Fordeel for os...« (s. 87).

Brevene fra Hilmar Finsen er i starten sorgløse. Han spiser dagligt sammen med officerer, og et tilbagevendende tema er officersmessens ikke ringe menu. De vedvarende bombardementer (fra Broager) tages med relativ ro, på trods af de skader, de gjorde på byen, og de enkelte dødfald, de afstedkom. Efter 1. april skifter brevene karakter. Frem til 18. april ruinerede et intensivt preussisk bombardement en stor del af Sønderborg by og fik hovedparten af indbyggerne til at flygte. Sønder skydningen kan også ses af et fotografi (s. 61), en af bogens gode illustrationer. Finsens optimistiske tone fra de første breve forsvandt således hurtigt. Fjenden – der altid omtales »han« – var overlegen i artilleri, og »han« var for stor en kujon til at gå i åben kamp. I stedet ville han bruge sin overlegenhed til at skyde de danske skanser i sænk. »Perfidi«, skriver Finsen til sin kone. Finsen skriver også, at de fleste på stedet, i modsætning til Krigsministeriets ordre om at holde Dybbøl til det sidste, fandt det klogere at trække sig tilbage til Als. Som Finsen så det, var Dybbøl i praksis tabt i dagene efter midten af april. Den 17. melder han, at det ikke vil kræve meget af fjenden at løbe den over ende. Alligevel skulle den altså holdes. Den 18. foretog fjenden stormløb, hvis forløb og resultat – Dybbøls fald – beskrives i flere breve, hvori soldaternes demoralisation og Krigsministeriets tvivlsomme dispositioner er tilbagevendende temaer.

Dette er brevvekslingens dramatiske højdepunkt, som hurtigt skiftes ud med mere dagligdags meddelelser og bekymringer, og selvfølgelig, især i de første dage efter stormen på Dybbøl, meddelelser om sårede, døde og efterladte i bekendtskabskredsen – det var ikke få. Finsen giver løbende underretninger om krigshandlinger, ofte ledsa-

get af vurderinger af det videre forløb og mere spredt af fredsforhandlingerne. I adskillelsen har det øjensynligt været vigtigt at bekræfte kærligheden og det positive samliv. Det sker igen og igen i brevene, især fra slutningen af april og et stykke ind i maj, men ellers jævnligt frem til slutningen af juni, hvor brevvekslingen ophører. »Ellers intet nyt«, som Hilmar Finsens standardbemærkning lyder i brevene efter Dybbøl. Han genoptager menubeskrivelserne, ligesom Olufa de mange visitter. Det dagligdags kommer forbløffende hurtigt og meget i forgrunden.

Hilmar Finsen opholdt sig i København i krigens sidste etape, da preusserne i juli indtog Sønderborg og Als, for at deltage i rigsrådets forhandlinger. Der findes således slet ikke breve fra denne del af krigen. 1865 blev han stiftamtmand på Island og 1884 indenrigsminister i Estrups regering. Det fremgår af det korte efterskrift om ægteparret Finsen efter 1864. Bogen er endvidere forsynet med en kortfattet, indledende beskrivelse af fundet af brevene, udgivelsesprincipper og en præsentation af de to brevskrivere. Alt sammen er skrevet af Inge Adriansen, der står bag udgivelsen. Det er en flot og gennearbejdet bog, der som nævnt har gode illustrationer og dertil oplysende kort (hvoraf to er lagt i som løsblade).

Claus Møller Jørgensen

Karsten Kjer Michaelsen: *Danskerne på prærien. En beretning om Dannebrog, Dannevirke og Nysted i Howard County, Nebraska, USA.* (Odense Bys Museer og Odense Universitetsforlag, 1997). 155 s., 150 kr.

Værket er blevet til i forbindelse med udstillingen »Danskerne på prærien,« som i 1997 indgik i Odense Bys Museers række af særudstillinger over temaet: mødet mellem menneske og natur. Bo-